

ACC. N:R. M. 8073:1-26.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland

Upptecknat av: Edith Österlund

Härad: Västbo

Adress: Box 5, Hållerstorp

Socken: Kulltorp

Berättat av: Emma Österlund

Uppteckningsår: 1941.

Född år 1862 i Kulltorp

Mansbräkten i forna tider.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Edith Östlund*
 Härad: *Västbo* Adress: *Box 5 Skilleby*
 Socken: *Skilleby* Berättat av: *Emanuel Östlund*
 Uppteckningsår: *1941* Född år *1862* i *Skilleby*.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kansdräkten i forna tider,

I början av 1800-talet
och framåt en tid luro
männen knäbyxor till
både vardags- och krigs-
bruk. Byxorerna var fri-
sedda med lörka (länna)
både fram och bak. Bylt
fanns ej på dessa byxor
dessa byxor knäpptes med
spännen vid knäna. Byx-
orna knäpptes med kakor
och hölls uppe med hängs-

(1850-1900
då intet
annat än
knäbyxor.)

Skriv endast på denna sida!

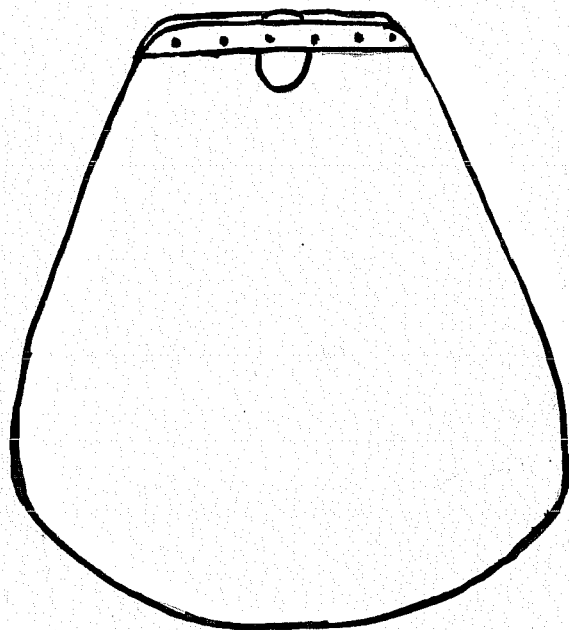
kon.

Under 1840-50-talen och fram-
åt knågade man användda
långbyxor med lucka. Dessa
användes till helgdagsbruk.
Byxorerna var av badmål
till helgdagsbruk och av
skinn till vardagsbruk.
Till vardags brukades
ällslärsbyxor (= ålgäders-
byxor, dessa räckte blott
till knäna där de knåps-
tes med spärren. Skat
medom knått. Materialet
var garvat och såmskat
ålgäder och var dessa
byxor så pass slitstarka
att det räckte ganska länge

till dem, blott de g. blevo
allt fr. mycket utsatta
fr. vata. Nuaderna!
Skuldingarna anmände sådana
till ända in på 1870-talet.

Vadnalskyrorna voro
försedda med ficka i
det ena byskorundet
där pengapungen förvarades
jämför Gillemin och litet
småsaker. Det fanns eld-
kåp mer än en ficka på
dessa kyrkor. Fleka fickor
blev först brukliga efter
1850 och framåt. Reningbrisen
var en stor skumpning med
låg, mycket dyrt och myg-
ket stort, (se nedföljande bild!)

Västbo kind. Finland.
(Kulltorps socken.) N. 8073:4. Samnalds panning-
pung brän
lens i äldre
tid

Skjortan mannen bar und-
er 1800-talet var alltid
av blingarn. Den syddes
av kvinnan fri hand med
lintråd. Skjortan var försedd
med linning all knäppor
vid halsen med en knapp
samt linningar vid ärmar-
na vilka också knäpptes
med knapp och knapphål.
Skjortarmen var försedd med
ärmspjäll för att få den
lätta vidda på armen.
Den var även försedd
med ett spår i vardera
sidan. I början av 1800-
talet var skjortan mycket
lång och det kunde ofta

under släktstiden då det
var riktigt varmt och det
brändes med arbetet
att mannen tog av
sig i bara skjortan då
de skulle gå och det
skulle gå fort.

Till helgdags användes
löss hemsydda kappor att
bära vid halsen. Dessa
kallades 'nattkappor'.
Till dessa bars i somliga
fall en lös nedhängande
krage då man skulle
vara riktigt högtidsklädd.
Männens bars ofta halsduk
på halsen både då man
bar 'nattkappor' och utan

denna.

Blott brudgumsskjorten skul-
le vara av bomullsvår.
Den visades av den blivande
bruden och kallades denna
vävenad "lärit". Att riva
tygget till brudgumsskjorta
var brukligt till ända in
på 1900-talets början.

Kalsduk begagnades
mest under vintern. Den
kalsduk mannen i äldre
tider begagnade mest var
den så kallade himmalkal-
sduken (bindkalsduken) namnet
därför att den var (himen
må: spets) stickad för hand
med strempstickor. Denna

halsduk var som sagt den mest vanliga. Men här den-
na halsduk till lyxbukt-
en även om så var.

Halsduken knöts i "övertökts-
knut" som man sade vilket
var liktydigt med vår tids
halsduksknut, eller m. a. o.
alldeles som hemska i våra
dagar byter en ulsterhalsduk.

Västen hade rund stor
krage i äldre tid, under
1860-70-talet som kallades schal-
krage, mindre krage fanns
också på västen. Ryggstycket
var alltid vitt bomullstyg
som var hemvävt. Västen
knäpptes fram med knappar.

och knapphål ofta med dubbla knapprader.

Berättelsen minns en väst sedan äldre tid som kallade sig från 1830-talet. Den väst var soinfadrens. Den var rödaktig med gråvit botten. Berättelsen tror att den var av lingarn hemvärd och hemfärd. Detta skulle ha varit en koftidsväst. Den knäpptes med, som kan ha messingsknappar.

Är verkligen frimjuka allmogemän kunde man få se en vit brudgumsväst, men detta var ej brukligt i gemen av allmogemän. Dubbla knapprader

samt små slag och liten
brage fanns på den vita västen.
Den var dock mera sällsynt.
Materialet till vardags-
eller kyrkväst var alltid
vadmål, tills in på 1870-
talet, då de yngre männen
bröjde använda "björetyg"
till lätta kostymer.

Över västen bars under
den kallare vinstiden längskäl-
en alldeles som kvinnorna
brukade under denna tid,
(som nämnes i beskrivning-
en över kvinnodräkten.)

Troja eller rock som skulle
sitta bars utanpå detta. I
äldre tider kallades alltid

rocker för fjärra av såväl
unga som gamla. Material
ef till denna var naturl
och helst soakt till byk-
kläderna, annars mindre
Bridginsrocken var skit-
rock liknande våra dagars
bonjour, men mycket korta-
re. Den var likväl av
kennvärt tyg i varje fall.

Kyrkrocken var halvtving
rätt halvtving med snitt
knä i särskild under 1860-
talet. Jitasa under 1850-
talet. Sedan blev rocken
eller korajin kortare, då
det värmade sig. Skelskiftet
Den knäpptes med knäppor

och bar spinnad bak under
hela denna tid. Fröer i
rocken var körtstygg. Det kal-
lades lamafoder.

Under 1870-talet började en
del yngre män låta sig sig
kostymen arkaderoj. Man börja-
de då också att använda
sammet på rockkragen som
utstyrsel, vilket ej varit
brukligt förrut. Vid halsen
bars också en liten svart rosett
ofta ett svart band att knyta
till rosett vid halsen.

Rocken var blott försedd med
två stora fickor, en i varje
sida. Någon bröstficka bruka-
des ej ^{före 1850} Under 1880-talet börja-

man kanta rocken med
ett slags hvita band som
kallades regarnskinn (Re-
garnsband).

Efter 1850 användes bröst-
fickor på rockens vänstra sida
men det fanns de som ej hur
sådant fickor också.

Rocken var både att knä- och
långknäppa, det vill säga, den
kunde knäppas upp till hals-
en och den kunde knäppas
på vanligt sätt. Förmodet!
ryggskinet var försatt med
knäppor att knäppa till
det med om man så önska-
de. Det bars dock mestadels
oknäppt enligt berättaren.

Förskinn begagnades av
männan i vardagslag till
skydda kläderna med. Skui-
klet var garvat kaloskinn
och knäpptes det i midjan
med en stor mässingsknapp.
En rem fogs över knöret
och lades omkring halsen.
Femmare och snickare
kur alltid förskinn
sitt arbete. Bänderna
kur det mest vid sadan
än att inte sårskärpan
skulle slita på kläderna.
De kur också förskinn
vid varjehandat annat ar-
bete, men ej dagligdags. Detta
är brukligt av dessa som

Sagts. Det placerades utm-
gå på västen mestadels bars
ej rock, då man bar fri-
skinn.

I mycket gammal
tid bar ar männen som
ar kvinnor en krage av
vadmal som yttyllning vid
kyrkobesöket. Denna krage
var av vadmal. Den bar
kades ej i senare tider. En
namnats då trimodriktan
skildrades kallades den fri
kapuschong, trots att ingen
ligger dräms att draga över
huvudet på denna. Alltingen
brukade dock detta namn på
denna krage vilken var alldeles

lika för både män och kvinnor.

I äldre tider begagnades
inga andra yttre kläder än män-
nen. Under 1860- och 70-talen bruka-
de man begagna en ytter-
kläd som man sade utsty-
cken. Denna gick till höft-
erna ungefär. Den långa rock
som bars till knä och under
denna tid bars då blott
på sommaren. På vintern
bars en kortare rock som brö-
till bröstmen med denna
yttre kläd.

Överkläderna: vanlig beklädnad
blev modern långt senare
eller icke förrän man kom-
mit in på 1890-talet. Detta

bland allmogem.

Längre fram under 1870-
80-talet kommo "resäckar-
na" i bruk. Skinnälet var
rundt eller dyglat och
den var lång utåt så
gott som fotsid. Resäcken
gagnades blott då man ätte
ingen människa ville vara
besvärad av en sådan lång
kappa under gåendet. Dessa
resäcken användes vid kyrk-
åkning och stadsresa. De
er en liten rund kasse
vid kalsen samt knäppts
med dubbla knäppar.

Den var fasonskuren i ryggen
med skrikliknande fason. Med-

omkring samt ett stort spund-
bak. Detta var de mest gaju-
bara yttreplag som användes.
Mannen bar inga kalang-
ar, inte ens under den allra
kallaste vintern. De äldre
män som voro födda under
1800-talets början och som lev-
de till in på 1900-talet bar
ej heller några andra kläder
än de brukat bära i sin bästa
mannakraft. Äger kalangar
kunde man ej frimilligen
att bära.

I början av 1800-talet till-
från emot 1850 bar många
vita ullstrumpor av vännen
vilka voro stickade av kvinnor.

na i hemmen. Långa stum-
por brukades även senare av
männen men också korta
stumpor då man i regel
bar långa byxor i senare
tid. De korta stumpona
voro oftast också vita till
färgen eller röttare sagt ofärg-
de sådana. Även gråa färg-
de stumpor gynnades.

Stycket lagesedan blev också
männen damasker, dessa syd-
des av vattnal samt kallades
på yttubenet med byxor
och kantar. Damaskerna
voro frusida med hållor
att få under fötterna. Vore
hållorna sålde kallades de

"geskällor". Detta namn be-
tecknade att de voro av
dåligt slag. Dessa damaster
brukas av männen under
1850-60-talet.

Nå männen boro kortbyxor
i början av 1800-talet boro
också färgamma stumpschmid
vilka kvinnorna tillverkade
i hemmen både till männen
säg själva och barnen. Nå
männen senare boro så kal-
lade kortstumpar lades stumps-
banden av eller gingo i bruk
hittne sagt. De kortstumpar
eller som de kallades på
den tiden "sockar" syntes uppse
utan några slags band....

I början av 1800-talet bars kända
rundbulla katter med brada
brakten för mannan. Detta
till högtidsdriften. Dessa katter
måsk sattes långt ner i uae-
ken på det att katten ejare
måtte kunna se sig omkring.

Kuare blev moderns med
en känd flathullig katt. Liksom
de våra dagars cylinder men
med ljre hull. Dessa
katt var av mycket hårt materi-
al gille och kallades kalmborgs-
katt. Dessa katt som ej var
så lekruar gynnades blott till
högtidsdriften. Vid kyrkgäendet.

Till vardagsly gynnades vissa
på vintern lekruor / = lunden vinn

ofta med kull av tyg och brän
av skinn. Då det ej var så
ballet bars smäckmörsk-skinn
mossa på sommaren var den
av luftigt tunt tyg och skinn
av papper, på vintern var mat-
eriet tjockare tyg till mossan
Ofta var mossan sydd i kilform
samt skärmen överklädd, d. h.
i kullen satt då en klädd
knapp fastsydd. Sådana moss-
or brukades av yngre män
under 1870-talet. Alla skär-
mossor kallade man fr' katten.

Under 1870-80-talen bars halv-
katter av de yngre män som
inskade vara moderna, klockarens
sinner i socknen t. ex. prästens

senare o. s. v. Den övriga all-
mogens bar sig sådana hattar
utan hälla sig till sina vänli-
ga kvandbröder. Detta var
fristis under den allra varm-
ste sommartiden.

Brudgumskatten var cylinder
men den var mycket mindre
i formatet än i vår tid....

På fyllerna ~~bars~~ stolar med
porta skapt som kallades kirk-
stolar. Dessa kom under
byggen. Man bar också ett
slags stolar med festsittande
bänkar som kallades torgstör-
la (= torgstolar). Både slagen
användes till kyrkstolar då
de var nya, de mera använda

kvinnor i vardagslag.

I början av 1800-talet och framåt bars låjster av kvinnorna till högtidsbruk. De flesta av allmogekvinnorna bar stora mässingspärmor på dessa skor. De mycket förmögna bar silfverpärmor på högtidsskorna. Dessa hade de gattiga ej råd till. Då kvinnorna senare började begynda längre byxor gick brudet bort med dessa skor. Materialet till dessa skor var garvat skinn som dammekvinnorna själva lärt bereda av de skinn som togs av deras egen fåna...

Under 1870-talet blev det
modernt med resårskur
och senare resårkingen
Dessa krusor är man sä-
väl som krusor.

Till vardagsbruk vid od-
ling och dikning krusor träsk-
stolar (= träskor med läder-
skuff). Till vardagsbruk
vid arbete hemma i gård-
en bar man träskor som
tillverkades av träskmakare
som knöde till orten.

Under 1880-talet börja-
de det bli modernt med
vanliga långstolar av
läder som används i sena-
re tid. Dessa stolar anses

os för fina att användas
till annat än kyrkostolar.
Omvist i skiftet vor de
frisatta med en lackskins-
rand och vor stölmarna
frisatta med ett kort sprunt
bak. Så långt sprundet gick
var fodrat på undersidan
med röd flanel. Sprundet
var friset med snärhål
som snärades lätt - för
att fodret skulle bli segt -
med läderremmar. Fodret
skulle blott vara för ut-
seendet skull. Detta
mod räckte ej så länge,
det var mera övergående och
blev det sedan långstolar av
läder med hela skift utom pyntad...